

1. Hager s. Joh. Casp. / diff. de perfectio-
nis Christiana studio, Wittenb. 1739.
2. ———— diff. de Bileamo, incarnate,
re et propheta periodico, Wittenb. 1739
3. ———— diff. de communione sub
utraq. Wittenb. 1739.
4. ———— diff. de causis cur Christus
morte crucis voluerit mori, W. 1739
5. ———— diff. de theologo non tantum
theoretico sed practico, Wittenb. 1738
6. ———— diff. de momento endronismos
anime fidelis, Wittenb. 1726.
7. ———— diff. de defectibus afflictio-
num Christi a Paulo supplendis
ex Coloss. 1 v. 24. Wittenb. 1730
8. Hager s. Joh. Georgij / diff. de gradibus
proverbio: prox contra daktisein
Act: VIII v. 5. Lipsia 1738.

20
מִשְׁכָּה
מוֹסְרָה מִגְבִּירָה

I. E.

MAACHAM

A REGIA REMOTAM,

1. Reg. XV, 13.

PRAESIDE

DN. IOANNE CHRISTIANO
HEBENSTREIT,

S.S. THEOL. DOCT. ET LINGVAE SANCTAE
PROFESSORE PVBL. ORDIN.

PRAECEPTORE SVO OBSERVANDO,

IN

AVDITORIO THEOLOGICO PAVLINO

D. XIV. DECEMBR. MDCCXXXIV.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBICIET

AVCTOR ET RESPONDENS

IOAN. CHRISTIANVS BRVDER

S.S. THEOL. CVLT.

LIPSIAE

LITERIS IO. CHRISTIANI LANGENHEMIL.

M A A C H A M
 A REGIA LINGUA
 P R I D E R I C O S I M O
 A D I U T I O T H E O L O G I C O P A R T I O
 D O M I N O R U M E N I M A T I O N E M A C C I
 J O H A N N E S D A V I D
 P R I N C I P I U M
 I N T H E O L O G I A
 P A R T I O
 P R I M A
 I N T H E O L O G I A
 P A R T I O
 P R I M A
 I N T H E O L O G I A
 P A R T I O
 P R I M A

V I R O
SVMME REVERENDO EXCELLENTISSIMO
AMPLISSIMO DOCTISSIMOQVE
D O M I N O
FRIDERICO GVILIELMO
SCHVTZIO
SACRO SANCTARVM LITERARVM DOCT.
CELEBERRIMO AD AEDEM DIVI NICOLAI
ARCHIDIACONO MERITISSIMO

DOMINO FAVTORI ATQVE MAECE-
NATI SVO.

OMNEM
ANIMI CORPORISQUE PROSPERITATEM
PERPETVAM APPRECATVR
SIMVL ET
HAS IPSAS PAGELLAS
OFFERENS
MONIMENTVM
PIETATIS ET OBSEQVII
PONIT

AVCTOR RESPONDENS
IOANNES CHRISTIANVS BRVDER

I. N. J. A.

§. I.

Agredior Bono cum Deo opuscu- *Accessus ad*
lum, a quo fuissent forte, quae *praesens*
me auocare potuissent. *institutum.* Materia
enim, quam feligere placuit, eis
omnino haud iniuste annumeratur,
quae, sicut pleraque ad Historiam
antiquissimorum temporum spectantia
themata, admodum incerta sunt. Id quod
ex eo inter alia patescere potest, quod
auctores, qui explicando huic loco
operam suam impenderunt, maxime
inter se dissident. Quotquot
Commentatores inveniuntur, sunt
autem perquam multi, cuique sua,
quam fouet, placet sententia,
pauci sane in omnibus conueniunt,
aut conciliari posse videntur. Accedit
et hoc, vix ac ne vix quidem
noui aliquid dictum iri, quod tamen
pro hodierno nouaturientis
seculi more ab iis, qui se ad
scribendum accingunt, requiritur.
Si vero aliquid diceretur, quod
non dictum fuerat, inuidiosum fore
et eruditionis exquisitae viri
displiciturum vereri poteram. Quae
cum ita sint, obuiat quis forsitan,
cur tale munus in me susceperim?
Respondebit versus primus supra
trigesimum Capituli

pitis decimi literarum Paulinarum priorum ad Corinthios missarum. Adest deinde Superiorum voluntas, quae vult, ut vires studiosae iuventutis non tantum lectione indefessa augeantur, sed et imprimis disputandi arte exercentur, seque ad maiora paulatim parent. Obsequaturus proinde nutui eorum, a quibus cum multis aliis pendeo, postquam diu multumque cogitarem de eo, quid lectoris perlegendum et disputaturis ventilandum traderem, in haec tandem incidit Scripturae S. verba, quae statim sequuntur, vltius exponenda. Te B. L. si quis eris, de hoc exiguo labore benevole iudicaturum spero.

§. II.

I. Reg. XV, 13.

Textus.

TEXTVS HEBRAICVS.

וְנָס אֶת־מַעֲבַה אִמּוֹ וַיִּסְרָהּ מִבְּכוֹרֶיהָ אֲשֶׁר־עָשְׂתָהּ
מִפְּלִטָה לְאִשְׁרָהּ וַיִּכְרֹת אֶסָּא אֶת־מַפְלְצוֹתֶיהָ וַיִּסְרָף
בְּגַחַל קָדְרוֹן:

Versio ex Targum Ionathan.

וְנָס יֵת מַעֲבַה אִמּוֹה מִבְּכוֹרֶיהָ דְּעִבְרַת טַעוֹתָהּ
לְאִשְׁרָתָהּ וְקָץ אֶסָּא יֵת טַעוֹתָהּ וְאִקִּיר בְּגַחַלָּהּ רְקָדְרוֹן:

Targumi Latina Versio.

Et quoque Maacham matrem suam remouit a regno siue dominio eius, quia fecerat idola in lucis; et excidit Asa idola eius et combussit in valle Kidron.

Versio Graeca LXX Interpr.

Καὶ τὴν Ἀνά (MS. Μααχά) τὴν μητέρα ἑαυτῆς μετέσκησε τῷ μὴ εἶναι ἡγεμένην, καθὼς ἐποίησε σύνοδον ἐν τῷ ἄλσει αὐτῆς. Καὶ ἐξέειπεν Ἀσά τὰς καταδύσεις αὐτῆς, καὶ ἐνέπρησε πυρρὴ ἐν τῷ χειμάρρῳ τῶν Κέδρων.

Versio

Verſio Vulgat. Lat.

Infuper et Maacham matrem ſuam amouit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, et in luco eius, quem conſecrauerat; ſubuertitque ſpecum eius, et confregit ſimulachrum turpiſſimum, et combuſſit in torrente Cedron.

Verſio Lutheri.

Dazu ſetzte er auch ſeine Mutter Maecha ab vom Amt, das ſie dem Miplezeth gemacht hatte im Hayne; und Aſſa rottete aus ihren Miplezeth, und verbranntes im Bach Kidron.

§. III.

Tractationis ordo ita inſtitui poſſe videtur, vt *α.* de *Ordo.* ſubiecto ſ. perſona agente; *β.* de obiecto perſonali; *γ.* de reali; *δ.* de actu ipſo; *ε.* de cauſa impulſiua; *ζ.* de loco; *η.* de laude Aſae Regis dicatur. Haec fere erunt, quae in his paginis nunc vltcrius perfequemur.

§. IV.

Aſa eſt, qui primus dicendus venit. Quisnam fuerit ille, ſi quaeritur, reſpondent ſacra rerum iudaicarum monumenta, fuiſſe Regem in regno Iuda, pietate et rebus feliciter pro Eccleſia et Republica geſtis maxime conſpicuum. Patrem habuit Abiam itidem Iudae regem; mater ipſi fuit Maacha, de qua paulo poſt quaedam monendi erit occaſio; auus Rehabeam; proauus Salomo; abauus Dauid. Regnum non, quale Dauid et Salomo poſſederat, ſuper totum Iſraël; ſed ob peccatum Salomonis, iuſta Dei vindicta diuiſum obtinuit. Ex quo tempore, cum Ieroboamo decem, Rehabeamo duae tantummodo tribus, Iudae ſcilicet et Benjamin deſtinarentur, a) huius ſucceſſor deinde poſt Abiam, rerum potiebatur Aſa. Incepit regnare anno vicesimo regni Ieroboam, et regnauit quadraginta annos et vnum in Hieruſalem. b) Qui delectan-

lectantur omen ex nomine deducere, occasionem ingenii sui exercendi hic inueniunt. Apud Rabbinos Philosophos vocabulum **NON** significat mederi, curare, sanare. Diuino consilio ita euenisse videri posset; quia sanauit Afa populum suum morbis idololatriae, et ciuitatem iudaicam egregiis victoriis confirmauit. c)

a) 1. Reg. XI. et XII. b) 1. Reg. XV, 9. 10. c) 2. Paralip. XIV.

§. V.

Eius mores.

Ex dictis, quis fuerit Afa, constat; qualis fuerit, audiamus. Laudatur ab ipso S. Spiritu, quod fecerit, quae placuerunt Domino, sicuti Dauid. Nec superfluum aut iniucundum lectori fore iudico, si in honorem ipsius proferam testimonium, quod de eo reliquit Iosephus. d) *Ὁ δὲ τῶν Ἱερουσαλὴμων βασιλεὺς Ἀσαὸς ἦν, τὸν τρεῖς αἰεὶς καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἀφορῶν, καὶ μηδὲν μήτε πρῶτον μήτ' ἐνοόμενος, ὃ μὴ πρὸς τὴν εὐσεβείαν εἶχε καὶ τὴν τῶν νομίμων φυσικὴν τὴν ἀαφοραίαν. Κατόρθωσε δὲ τὴν αὐτῆς βασιλείαν, ἐκκόλυσας ἐκ τῆς γῆρας ἢ ἐν αὐτῇ, καὶ καθαρύσας ἀπὸ πάσης κηλίδος etc.*

d) Vid. Flauii Iosephi antiquit. Iudaic. L. VIII. C. VI. p. m. 282.

§. VI.

*Maacha,
Afa non
auia,*

Haec de Afa, remotiois subiecto seu causa efficiente. Sequitur obiectum, vt aiunt, personale, quod est **NON EN ΠΟΥ** *Maacha mater Afae*. Plerique interpretum e) vno ore profitentur, sine dubio Iudaicos Doctores secuti, f) non matrem hic loci Afae sed auiam potius intelligi debere. Prouocant ad nuptias Rehabeami, g) vbi asseratur, ipsum duxisse vxorem nomine Maacham, Absalom filiam, ex qua natus sit Abias, qui fuit pater Afae. Quod si Maacha mater potius quam auia Afae fuerit, exinde sequi statuunt, Abiam cum matre congressum fuisse, id quod maximum fuisset scelus, de Abia non suspicandum. Vrgent porro et quasi extra omne dubium positum esse existimant, veram Afae matrem non diu fuisse superstitem; quare puerum apud auiam esse educatum; vnde factum, vt, quae matris operam in nepote curando nauarit, matris quoque nomen potius, quam auiae, pro fide et cura retulerit.

lerit. Quod si factum esse satis certo constaret, ad laudem Asae plurimum faceret, eum intra sinum aviae idololatricae educatum, nihil tamen vitii inde contraxisse, sed Deum verum ingenue coluisse. Kimchium sane ita sentire deprehendo, h) vt, quanquam non affirmet, Asam in domo aviae educatum esse, tamen magno seductionis periculo propter illius superstitionem expositum fuisse, dicat.

e) vid. Auctores, quos Biblia Critica exhibent ad h. l. T. II. Petrus Martyr in Melachim ad h. l. Menochius in Explicatione sensus literalis totius S. Scripturae. f) Vid. R. D. Kimchium h. l. cuius verba haec sunt: ולא היתה אם אסא אלהים אביו כמו שכתוב למעלה ואם אביו קורא אורה אמו כמו שכתוב ותבאן אל רעאל אביו i. e. non erat (Maacha) mater Asae, sed mater Abiam patris eius, iuxta id quod scriptum est supra (sc. commate 1. huius capituli). Vocat autem (scriptura) matrem patris eius, etiam matrem ipsius, filio scripturae, vti apparet ex Exod. II, 18 vbi filiae sacerdotis Midianitici ad Regulem *patrem suum* rediisse dicuntur, id est, ad avum, quia pater earum Iethro erat. conf. Num. X, 29. g) 2. Paral. XI, 20. 21. h) Eius haec sunt verba: וזכר לאסא אם אביו בעבור שהיתה עובדת עד"כמו שאמר אשר עשתה מפלצת ועם כל זה עשה אסא הישר בעיני יי' ולת נטה אחריו i. e. commemorat (scriptor sacer) de Asa referens, matrem patris eius, ideo, quia illa erat idololatriae dedita, iuxta v. 13. et tamen hoc non obstante, fecit Asa, quod rectum erat in oculis Domini, et non inclinabat post illam. Consentit R. L. Ben Gerson h. l. דמה שאם אמר גרלה אותו וזכר זה כי עם כל זה לא למד אסא מעשיה ועשה הישר בעיני יי' כדור אביו i. e. videtur, quod mater matris eius (forte אביו scribere voluit) educaverit illum. Commemorat autem hoc, quia, hoc non obstante, non didicerat Asa opera illius, sed faciebat potius, quod fuit rectum in oculis Iehouae, sicut David pater eius.

§. VII.

Veruntamen haec non tanti sunt ponderis, vt assensum facile impetrent; imo vero Maacham Asae fuisse matrem haud est dubium, non obstante eodem nomine, quo appel-

Sed mater.

appellatur Abiae, patris eius, genitrix. Sane non apparet, quid prohibeat, quo minus, quo nomine auia dicitur, eo etiam appellari possit mater. Maacha nomen fuit vxori, quam Dauid duxit, quae Abfalonem peperit; idem nomen et nepti eius, Abfalonis filiae, idem quoque isto tempore pluribus; quid vetabat, idem et auiae et matri Afae fuisse? Adde, quod non facile intelligi posset, cur Afae soli obtigerit, vt auiae potius quam matris eius mentio fieret in sacris, cum matres Salomonis, Rehabeami, Abiae, imo quorundam eorum, qui Afae successerunt, expresse nominentur; nisi forte existimemus, etiam eas vel omnes vel ex parte fuisse auias. Non arbitror, fore, quibus in mentem veniat. Quamuis vera mater Afae matura morte ipsi fuisset erepta, quod tamen minime necesse est concedi, nec probari potest; non tamen proliue est augurari, cur eam indignam facer scriptor iudicasset, quae posteritati nota fieret; imprimis cum id in laudem et honorem Regis cedere videatur, si constet, eum ex vtroque parente, natalium splendore illustrem esse. Perquam multi huic sententiae habentur consentientes, iique viri satis clari. i)

i) Clericus in Comment. Philolog. ad 1. 2. Chron. XV, 16. Sebast. Schmid in annot. ad Libr. Reg. Ioh. Franciscus Buddeus in Hist. Eccl. V. T. Tom. II. Per. II. Sect. IV. §. 6. Caspar Sanctius e Societate Iesu Theologus in Commentario ad h. l.

§. VIII.

Probat.

Quae cum minime sufficiat dixisse, assertionis argumenta addenda sunt. Primas tenet partes canon in vulgus notus satisque fundatus: Non licere recedere a propria verborum significatione, nisi urgente necessitate. Quae hoc loco adfit necessitas, vt auiam pro matre accipiam, nondum video; nec, qui dissentiunt, vllum necessitatis momentum satis graue proferunt. Accedit, quod in libris Regum plane non vsu veniat, matrem pro auia allegari; Multoties quidem matrum regiarum fit mentio, sed semper, ni fallor, hoc vocabulum suum proprium obtinet significatum. Quis igitur hunc solum locum exciperet? et si conceditur, in aliis libris

bris idem ipsum verbum exceptionem pati. Maxime tandem probabile videtur, duas fuisse sorores nomine Maacha vocatas, Absalomi filias, alteram, quam Rehabeam, alteramque, quam Abias duxit vxorem, hanc quidem iuniorum. Abias quidem fero rex declaratus fuit post mortem Absalomi, potuit tamen prius matrimonium inire, quam regnare coepit. Vbi me non valde moueret exceptio, a prohibito hoc connubiorum gradu Leu. XIX, 13. desumpta. Quid enim reges sibi, etiam contra legem Dei positum, interdum licere non existimant? Perquam vsitatum de caetero fuit nomen Maacha, multis tunc temporis attributum, vti ex Concordantiis patescit. Sorores itaque has fuisse eiusdem nominis, hactenus certe, non dubitarem.

§. IX.

Caeterum, cur Regum genealogia etiam facta matrum *Cur matris mentione tam sollicitè indicetur, quod alias raro fieri so-* nomen *ad-* let, optime iudicat vir de doctrina Theologica meritis- *datur.* *mus, Doctor quondam Tubingensis k)* ita differens:

Quod nomina matrum regum Iuda fere solent recitari, cum alias rarissime mulieres in genealogia recitentur, ideo fit, partim vt cognoscatur tota regis prolapia, non tam paterna, quam materna, (nam reges plerumque plures, habebant vxores, si igitur nomen matris non scriberetur, materna regis familia ignoraretur;) partim vt mira Dei iudicia inter parentes et liberos perdiscamus. Saepe enim piam matrem impium habuisse legimus filium, saepe impiam piium filium. Interim pia quoque piium, et impia impium habuit. Atque hoc ideo praescribitur, vt parentes discant erudire liberos suos in timore Domini. Quod si successerit, habebunt fructum suum; si vero non successerit, peribunt filii, quia impie egerunt, et saluabitur pater, quia vocationi suae inseruit, et pietatem coluit, vt habetur in Ezechiele C. 18.

k) vid. Ioh. Brentii Opp. T. II. ad h. l.

§. X.

Pergendum est ad rem ipsam, ad Maachae, matris *Etymologia* regiae גבירה et quid de ea videatur, differendum. *Or-* *verbi* גבירה *tum*

tum debet radici גבר *inualuit, validus, robustus fuit.* A qua deriuatur גבר et גבר virum notans; גבור potens, fortis, vnde גביר herus, dominus, et גבירה nostrum, formam quod obtinet foemininam, foeminam, indicans Augustam, siue dominiam, heram, reginam. Quo sensu appellatur Thachpenes Pharaonis coniux הַגְּבִירָה Regina. l) Et clarissime patet haec ipsa significatio, ex eo, quod olim regnante Iehu super Israël fratres Ahasiae regis Iudae venirent לְשָׁלוֹם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּבְנֵי הַגְּבִירָה ad salutandos filios regis et reginae. m) Porro גבירה nominatur, s. mater fuerit s. coniux regis Iechaniae. n) Quando enim Iehouah minatur per Ieremiam o) populo Iudaico regni finem et exitium, minatur hoc ipsi regi et לגבירה reginae. p) Hisce locis omnibus גבירה nullum alium, quam *reginae* sensum ferre, manifestum est.

l) 1. Reg. XI, 19. m) 2. Reg. X, 13. n) Ier. XXIX, 2. o) Ier. XLII, 18. p) vid. insuper Ies. XLVII, 7. 9. et Guliel. Robertson Theol. Ling. S.

§. XI.

*Non cultus
idoli intel-
ligitur,*

Sunt interpretum nonnulli, qui a vera et propria huius vocabuli significatione haud parum discedentes, putant, per גבירה principatum, officium, modum colendi idolum, quodcumque sit, indicari; et hoc modo verba textus interpretantur: Afa matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris, vt coniciunt, Priapi, et in lico eius, quem consecrauerat. q) Reginam fuisse ipsam, et Augustae in aula dignitatis, non negant, sed praeterea etiam primas tenuisse partes in idolo colendo, et qualis ipsi honor cultusque esset praestandus, instituisse atque iussisse volunt, imposita subditis necessitate obediendi, et eodem modo, quo ipsa Maacham, tanquam sacrorum princeps et antistes fieri vellet, idolum venerandi. Breuibus vt dicam, גבירה Maachae pro officio, quod Miplezeth deberetur, habent, statuentes: Maacham non a regia, sed idololatrica potius auctoritate fuisse remotam, ne amplius valeret imperare idoli cultoribus. Cui opinioni etiam assentitur vir olim in antiquitate veratissimus r) ita dicens: Mater Regis Afa praecerat sacris Miphlezethicis, quam

quam ab hoc remouit officio filius. Ipse noster B. Lutherus, vir de ecclesia meritissimus, imo vel ob solam versionem Bibliorum Germanicam immortalī laude dignus, sat clare indicauit, se דגבריה de officio idololatrīco intellectum uoluisse. Interpretatur enim ein Amt, das sie dem Wipseyeth gemacht hatte. Quis non facillimo negotio exinde uideat, ad cultum idololatrīcum referri? particula relatiua, articuloque Datiui id ipsum satis confirmante. Retinuit uir illo tempore hebraice doctissimus, aliquoties latinae versionis, quam tunc in ecclesia inueniebat, sententiam, in locis praecipue obscurioribus, et quae ad fidem non pertinerent; a receptis enim, si meliora nondum habeas, discedere temerarium est. Hodie autem, cum dies diem docuit, ab illo modestissime in quibusdam dissentire, salua tanti uiri in caeteris auctoritate, licebit.

q) Vid. Verf. Vulg. r) Ioh. Cunr. Dieter. in Antiq. Bibl. ad h. L. §. XII.

Vocem igitur דגבריה de regia auctoritate, potestate, maiestate intelligendam esse arbitrarer. Quod enim Maacha *Sed Augu* regina fuerit, quis est, qui neget? Etsi quidem ontus *sta.* regnandi et imperandi ciuibus, ipsius humeris non impostum fuit; quod in gente theocratica, ubi regia dignitas penes profapiam masculinam familiae Dauidicae diuino praeecepto erat, non ferebatur: tamen regia coniux regum quoque filium imo ipsum regem genuerat. Vnde ipsam post mortem etiam Abiae regia dignitate et honore fuisse affectam, non est, cur dubitemus. Satellitio imprimis regio, palatio, conuictu, vestitu, procerum comitatu, ut regiam uiduam et matrem decebat, conspicuam fuisse, probabile est. Siquidem et hodie reginis post maritorum obitum pristinum honorem seruari uidemus; nec aliena fuisse ab hac laudabili consuetudine antiqua tempora, ex eo patet, quod de Darii matre, regina, et ab ipso hoste ac victore Alexandro regio cultu ac titulo ornata, a Curtio relatum legimus, L. III. XII, 25. Sebastas seu Augustas Romanorum pluribus commemorare, cum satis constet inter omnes, necesse non est. Quod si nunc in textu dicitur, Maacham re-

motam fuisse מַכְבִּירָה, non de officio idoli, sed de dignitate regioque honore ac aula, pompa, conuictu, accipiendum esse autumo, adeo, vt ante omnia Maacham Asa auctoritate, qua apud populum sine dubio pollebat, priuaret, deinde ipsam Miphlezeth excinderet, igneque plane deleteret. Licet quidem mulier mihi non, imperandi cupiditate regni partem ad se rapuisse, regiamque potentiam et auctoritatem sibi vindicasse videatur, neque adeo haec causa fuerit remotionis; sufficit tamen, quod sine dubio regio honore, qui ipsi, utpote regis coniugi ac parenti conueniebat, ad augendam et confirmandam idololatriam abusa fuerit, quae satis ardua causa Asam mouere potuit, vt hanc dignitatem illi adimeret, ne plebem impostero seducere posset. Hinc Gersfonides causam remotae מַכְבִּירָה Maachae ait hanc fuisse: עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא תִבְנֶה הָעַם לְעִבּוֹר עָד i. e. ne adduceret aut conuocaret populum ad idololatriam. Imo fere ausim affirmare, illam gratia ac beneuolentia filii, consortem dominii, ex parte saltim fuisse, nec fuisse istam מַכְבִּירָה tantum titulum honoris sine potentia, cum *remota esse* dicatur, quod nihil aliud esse videtur, quam potentiam ipsi fuisse ablatam. Augustae itaque priuilegiis ac iuribus, scilicet, regia, regis honoribus, imperandi, si qua fuit, quod non prorsus improbabile est, auctoritate, et omnibus, quae reginam possunt ornare, Maacham carere oportuit. Huic meae assertioni viros inuenio doctissimos valdeque celebres consentire. s)

s) Vatablus in Synopsi Critic. Vol. I. p. 532. seqq. Calouius in Bibl. Illustr. T. V. ad h. l. et 2. Chron. XV, 16. Clericus in Comment. Libr. Histor. V. T. et locis antea citatis Sebasti Schmid, Ioh. Franc. Buddeus et Sanctius.

§. XIII.

Probatio.

Neutiquam haec simpliciter assertioni, aut consensu saltem virorum doctrina conspicuorum, h. e. auctoritatis praerudicio nituntur, sed argumentis vt opinor, haud postremis. Per vocabulum מַכְבִּירָה non idoli officium, sed Augusta et regia dignitas imperii regnique potestas indicatur; quia nullus ex S. codice potest afferri locus, vnde prius confirmetur; semper posterior significatio euidentissime obtinet. Si

meri poterat, ob populi inueteratum in Miphlezeth amorem, (apud quem quid vulgo possit superstitio, nemini ignotum est,) si primo statim impetu idolum rex aggressus fuisset. Ut taceam, in fontibus firmissimum contineri argumentum, quod non facile soluent aduersarii; Si enim *גבירה* intelligatur cultus idololatriæ præfulatus, annon opus esset particula *ל* in *מפלצת* nota Datiui, hebraeis consueta, quemadmodum in *לאשרה* statim sequenti? h. m. remouit eam Asa ab eo officio, quod instituit *למפלצת* seu magis emphatice *למפלצת*, quis est, qui non affirmet hebraeae linguae mediocriter gnarus? Ad ellipsin enim huius literae non temere confugiendum erit; imprimis ubi absque illa commodus est sensus. Adde, quod non contemnendum argumentum pro nostra sententia ex accentuatione peti possit. Nam si *אשר* referretur ad *מפלצת* hoc sensu, remouit Asa matrem a cultu, quem fecerat, *דגבירה* neuiquam ab *אשר* per Sakephkatonum separari possit, utpote qui iusto maior esset; sed sufficeret Tbhir, tanquam subdistinctius proprius Tiphchae in *מפלצת* positi. At maior ille accentus omnino iubet, ut ita reddamus: remouit eam a *גבירה* ideo, quia fecerat Miphlezeth; sensus autem nullus esset: remouit eam a cultu idololatriæ eiusque præfulatu, quia fecerat idolum. Ergo satis probatam sententiam meam putarem.

§. XIV.

Actus Remotiæ.

Actus ipse, ut paulo curatius inuestigetur, necesse arbitror *ויסרה* legitur in textu, neque hac forma, scilicet deficiente *י* inter duas radicales saepius occurrere, Masora obseruat, *ליות וחסר* id est *ליות וחסר* addens. Remotis augmentis, quae tum ab initio tum a fine accesserunt, et quorum ratio ex ipsis grammaticae principii nota est, manet futurum Hiphil, cuius praeteritum *הסיר* est, recedere fecit, abduxit, remouit, radix *סר* recedere. Haec ut cuiuslibet facillima sunt cognita; ita de significatione eius dispiciendum est. Est autem *י* in hac voce repetitum, siquidem in praecedente particula *יגם* positum sufficere videri poterat, non tam index pleonasticae, secundum

D. Kim-

D. Kimchium t) quam potius emphaticae locutionis in sacris haud inusitatae. Hoc modo igitur interpretandum: Et quod attinet Maacham matrem suam, *etiam* hanc remouit etc. Emphasis haec est: Ne miremur, Asam Cinaedos et idola patrum eiecisse v. 12. cum ipsi etiam matri non pepererit. Vid. Kimch. l. c. Commodè per *inquam* reddi posset, hoc sensu: imò etiam matrem, illam, *inquam*, remouit; quo pertinent, quae Glassius allegauit Philol. S. L. I. Tr. I. Obs. VII. p. 691. Hoc malle, quam, quod nihil significet, sed tantum conuertat, vt frequenter ab initio librorum biblicorum e. g. Ruth I, 1. et alibi, apud laudatum Glassium l. c. §. 3. p. 685. Rem ipsam, quod attinet, existimari posset, Asam piùm quidem regem, in hac actione, vbi matrem a regia recedere fecisset, pietati haud leuem aspersisse maculam, laesisse enim cultum parentibus ex voluntate Dei praestandum. Verum, sicut, auctore Petro u) Deo magis obediendum, quam hominibus; sic et Deus magis colendus obseruandusque, quam parentes. Accedit, quod Asa non filius modo, sed et rex erat, quem summi Iudicis Iehouae mandato x) iterato ita satisfacere oportebat, vt in idololatria nemini parceret, ne quidem amico, anima sua sibi cariori. Quando ergo quidam y) actum remotionis ad Neronis modum explicantes, ita comparatum fuisse aiunt, vt Asa Maachae excubias militares abstulerit, quemadmodum matri Nero; id ita ferri potest, vt tamen ingens discrimen vtrinque intercedere, probe teneatur. Neronem si quis nominat, belluam magis quam hominem, quid dicam, imperatorem? appellat. Quicunque tantum Suetonium euoluit, z) non satis mirari crudelitatem, non satis scelera ipsius auerfari potest. Matrem dicta factaque sua corrigentem inuidia et odio profectus est; mox et honore omni et potestate priuauit; contubernio ac palatio expulit; veneno ipsam ter tentauit; lacunaria parauit; solutilem nauem commentus est; quibus omnibus frustra tentatis, tandem pugione interfici iussit. Quis tale scelus ab imperatore expectaret? Nihil eiusmodi de Asa praedicare licet. Maxime subiecta a se
inui-

inuicem differunt, differt etiam remouendi modus; imo et causae mouentes maxime discrepant. Duo si idem fecisse dicuntur, non est idem. Etsi non negatur, Maacham a regia remotam, honoreque ac potestate regia fuisse priuatam, hoc tamen simul non inficias eundem, factum illud esse honestissimo modo, et qui tam pio rege erat dignus. Illustrari posset ex iis, quae in aulis quotidie accidunt, quando viri auctoritate antea conspicui propter varias causas muneribus sine vlla tamen faeuitia aut famae iactura, decedere iubentur.

t) Quem vide in Bibliis Buxtorffianis. Verba eius sunt: כִּי גִסְכִּין אֲשֶׁר הִסִּיר אֶת מַעֲכָה אֲשֶׁר
u) Act. V, 29. x) Deut XIII, 6-9.
XVII, 3-5. y) Calouius, Grotius in Bibl. Crit. locis citatis. z) vid. Suetonii in Nerone C. XXXIV.

§. XV.

Causam impuls. vox אשר horat.

Vt autem de iusta Aesae causa tanto certius constet, quid eum mouerit, vt matrem remoueret? videndum est. Illam textus sistit, et quidem verbis: אֲשֶׁר עֲשָׂוָה מִפְּרָצֵת לְאִשְׁרָה quae singula curatius expendi merentur. De vocalae אשר significatione obseruandum venit, eam h. l. non esse relatiuam, et remittentem ad matrem regis Maacham remotam, quae fecerat etc. sed causalem, causae impellentis signum, hoc sensu: quia, eo quod fecerat Miplezeth. R. D. Kimchi et Raschius olim non male ita explicauerunt. aa) Et prouoco ad locum clarissimum, quamquam in re extra omne dubium posita et hebraearum literarum vel mediocriter gnaris perspectissima, prouocare nihil opus esse videbatur; prouoco tamen huius sententiae confirmandae gratia ad verba Regis Saul, bb) qui cum a Samuele instinctu diuino grauissime carperetur, quod Amalekitarum pecoribus pepercisset, auaritia et priuatae utilitatis studio commotus; vt speciem suae malae causae conciliaret, inquebat: Pecora ab Amalekitis huc sunt translata, אֲשֶׁר חָמַל הָעָם nam, quia, quod populus pepercit optimis ouibus. Amoliebatur a se culpam et populo sic volenti, cui refragari sibi non integrum fuisset, tribuit. Aliam verba paulo obscuriora vix commodiorem patiuntur

tur explicationem. Hinc aliquid lucis etiam praesenti loco, quod attinet particulam אשר facile affulgebit. Repe-
tantur, quae supra §. XIII. de accentu Sakephkatono in vo-
ce מפלצת dicta fuerunt.

aa) vid. eos in Bibl. Buxt. h. 1. Paraphrasis eius haec est: בעבור
שעשתה מפלצת huius vero: כי עשתה bb) 1. Sam.
XV, 15.

§. XVI.

Scilicet remouit rex matrem, quoniam עשתה fecerat *Origo ido-*
idolum, de quo statim sequentibus paragraphis plura erunt *latrias.*
dicenda. Occurrit equidem vox עשה in sacris fontibus
de primis rerum inuentoribus et auctoribus; vt adeo fe-
cisse dicatur, qui primus rem inuenit et produxit, cc) non
autem sequitur, etiam in praesenti eundem significatum
obtinere, quasi Maacha fuerit auctor et princeps idoli,
quae primum inuenerit; quemadmodum non sequeretur,
si ex versibus ambobus praefens pensum antecedentibus
concluderes: Ergo Asa auctor pietatis est, et primus fe-
cit, quae placuerunt Domino; Ergo patres ipsius Abiam
et Rehabeam auctores sunt omnium idolorum, et nemo
praeter eos; nam et ille dicitur fecisse rectum, et isti, fe-
cisse idola. Iamdudum cultus idololatricus altas radices
egerat. Proluxe disputat Romanus haud incelebris scri-
ptor, dd) vnde idolorum cultus venerit ad incolas Aegy-
ptiacos; Ortum vero tribuit Chamo Noachi filio, pro-
gressum commercio cum exteris gentibus habito. Rabbi
quidam Iudaeus sua aetate clarus ee) originem idololatriae
repetiit a temporibus Enos „Grauissime inquires, homi-
nes errarunt, et stupore obruti sunt animi sapientum,
illius aevi. Etiam ipse Enos inter errantes erat. Hic,
autem fuit error eorum; Quandoquidem, inqueiebant,
Deus creauit stellas ac sphaeras istas ad regendum mun-
dum, easque in sublimi posuit, et honoris participes fe-
cit, illisque ministris vtitur; merito profecto laudemus,
eas, atque extollamus, et honorem iis impertiamur. At-
que haec voluntas ipsius Dei benedicti est, vt magnifice-
mus

C

mus

„mus ac veneremur, quemcunque ille euexit, et honore
 „affecit, perinde ac rex ministros suos honoratos vult, qui
 „honor est ipsius regis. Tum aggressi sunt, pergit, face-
 „re simulacra in templis et sub arboribus, in montium ca-
 „cuminibus et collibus. Iamque totum humanum genus,
 „et mulieres puerique nihil sciebant, praeter imagines e
 „ligno aut lapide, ac templa lapidea, in quibus didicerant
 „a teneris adorare ac colere, et iurare per nomen illa-
 „rum. Atque hoc modo mundus incedebat voluebatur-
 „que, donec natus est columna mundi, Abraham parens
 „noster. „ Vereor, ne haec opinio non omnibus et per
 „omnia probetur, siquidem mali illius prima origo vel ex
 „ipso paradisi incolis petenda est. Primos et principes
 „idololatriae cultores auctoresque haud iniuste dicendos
 „statuo Protoplastos, nam loco cultus veri vero Deo prae-
 „standi, colebant serpentem, illi obsequebantur, Iehouae
 „voluntati non super omnia obtemperantes, id quod est
 „delictum, quo nullum committi potest grauius, aduersus
 „cultum vero Deo praestandum. Qua continuata et magis
 „magisque crescente idololatria, etiam Maacha maiores
 „suos, gentem in deserto, sub iudicibus, reges Israël, et non-
 „nullos ex Iudaicis secuta, illicitum idoli cultum continua-
 „uit, quem praestitit Miphlezetho.

cc) Ex multis locis sufficiat Gen. I. 7. dd) Ioh. Baptista Casalius de profanis et sacris Veteribus Ritibus P. I. C. IV. et VI.
 ee) K. Moses Maimonides de Idololatria C. I. §. I. III. V.

§. XVII.

*Quid sit
 Miphlezeth
 secundum
 Hieronymum.*

Quale Miphlezeth fuerit idolum, variae sunt opinio-
 nes. Ad verbum notat horrorem, tremorem, terrorem,
 descendit enim a \sqrt{E} , quod est horrere, contremiscere.
 Horrendum idolum itaque quamplurimi vertunt, Rabbi-
 nos ff) sine dubio secuti. Nec admodum male, hoc enim
 Hebraeis vltimatissimum erat, vt personis et rebus talia no-
 mina imponerent, quibus natura agendique modus indi-
 caretur simul et exprimeretur. In conceptu hoc gene-
 raliiori consentiunt, ad specialem vbi deueniendum est,
 aut

aut silent, aut incerta proferunt. Quotquot fere auctores euoluas, qui de hoc loco commentati sunt, Hieronymi sententiam leges. gg) Per Prophetam Hofeam olim querebatur Deus, populum Israëliticum reuersum fuisse a vero Deo ad Baal Peor, votaue dedisse *turpissimo* huic idolo. Putauit itaque Hieronymus, Baal Peor Priapum *posse* appellari. Nemini suam opinionem obtrudit, in medio potius relinquere videtur, et tamen haud pauci pro vera et satis fundata accipiunt. Adduxit iam citatus pater hunc, de quo in praesenti disputamus, locum, deque eo idem iudicium fert, quod antea protulimus, scil. Miphlezeih Maachae, posse appellari Priapum. Quo fundamento Hieronymi, et qui ipsum sunt secuti, nitatur assertio, apud eos, qui plus indagando valent, iudicium esto.

ff) Levi Ben Gersonem et D. Kimchium. Illius verba sunt: וקראה מפלצת לפי שהוא מביא פלצות וצרות רבות לעובריו Et appellat illud idolum (scriptura) Miphlezeih, quia affert terrores et angustias magnas cultoribus suis. Hic vero ita explicat: ופי' מפלצת ע"ז קראה מפלצת שהוא לשון אימה ורעדה כמו פלצ' בעתתני לפי שאימתה מוטלת על עובריה וכן מורה הטעם וקראו אימים והגוללים כמו שאמר ובאימים יתהוללו id est: Explicatio γ Miphlezeih haec est: Idolum istud vocatur Miphlezeih, significatione *terroris* et *tremoris*, iuxta illud Ies. XXI, 4. horror conturbauit me; et hoc quidem ideo, quia terror coniecitur (inuadit) in cultores eius, atque ex eadem ratione idola quoque *אימים* appellantur, i. e. *horrores*, secundum Ierem. L, 38. gg) vid. Hieronymi Opp. T. VI. in XII. Proph. Min. ad C. IX. Hof. v. 10. vid. etiam Versio Vulg. Lat. ad h. l.

§. XVIII.

Non expectari a me potest, vt multa iam verba faciam de Priapo, de Baal Peor aut de Miphlezeih; obscœna enim sunt et honestis auribus molesta, quaecunque antiquae idololatriæ scriptores de his idolis nobis reliquerunt. Satisfecisse meo officio nisi ex omni, ex aliqua tamen parte mihi videor, si ad vnum vel alterum, qui

Multi Hieronymi sententiam sequuntur.

praefens nostrum negotium attingit, scriptorem Lectores remittam. Dietericus Celeberrimus antiquitatum Bibliocarum Philologus hh) inter alia hunc ipsum locum explicandum sibi sumsit, copiosissime differens, non de Miphlezeth, sed de Priapo, et de Baal Peor, quasi certum et prorsus confectum esset, haec duo idola eadem fuisse cum Miphlezeth. Quid igitur ad rem? Seldenus ii) omnem suam diligentiam in excutiendis diis alienis adhibuit, et ubi de Miphlezeth illi disputandum est, multos de Priapo sermones facere non dubitavit, eadem nixus hypothesi, quia neminem repertum iri existimavit, qui ausit dubitare, an Miphlezeth sit Priapus. Petrus Martyr kk) haud pauca nobis reliquit ad locum hunc commentatus, lectori perlectu suaavia; sed si quid sperat de Miphlezetho, fallitur. Nam de Ifide et Osiride docet; huc ergo non pertinent. Sanctius ll) satis sibi disputasse visus est de Maachae idolo, cum Hieronymi sententiam approbavit, eam quidem ob rationem, quia Priapus fuerit custos hororum, et auctulas terruerit, latronesque specie quadam flagitiosa arcere existimatus fuerit, iudice Horatio; mm) Sed cum haec dicantur, non vero satis probentur, quod salua tantorum virorum auctoritate dixerim, incertus dubiusque ab iis discedit, quisquis ex iis se profecturum sperat. Plura qui scire cupit de Priapo, de Mutini s. Priapi idolo, adeat Casalium, ubi inueniet. nn)

hh) L. ad §. XI. c. ii) de Diis Syris Syntagm. II. C. IV. kk) l. ad §. VI. c. ll) l. ad §. VII. c. mm) L. I. Sat. 8. nn) de Prof. et Antiqu. Roman. ritibus P. II. C. XII. XIII.

§. XIX.

Iuriei opinio profertur.

Doctissimus etiam Petrus Iuricus oo) in eo fere totus est, ut defendat Hieronymi opinionem. Citato enim ex Hosea loco, ita fere inquit: „Maacha mater Afae sum-
 „ma sacerdos illius Dei Baal Peor s. Priapi fuit. Miphle-
 „zeth Maachae et Baal Peor Moabitarum vnum erat nu-
 „men. „ Si postules causam, unde probari possit, nullam fuisse

fuisse differentiam inter haec, sequentem addit: „Nam ego nullam inuenio probabiliorem coniecturam, quam, hanc S. Hieronymi, scil. Baal Peorem fuisse Priapum, quam etiam plerique nostrorum eruditorum sunt amplexi. Nam vox Baal Peor proprie significat Deum, apertum; iam autem definitio haec est Priapi, quod pingebatur apertus et nudus.“ Sed pridem existimatum fuit, infirmum esse argumentum, quod ab etymologia defumitur. Si etiam Baal Moabitarum quoad Etymon dicitur apertus, an prona est consequentia, quod eandem formam habuerit cum Priapo foedissimo illo idolo, nec aliam? Et quid opus est, ut statim ad Miphlezeth applicemus, cum nullum plane nobis detur vestigium conuenientiae, ne quidem tale, vnde conicere tantum liceat, quanto minus probare, quod idolum Miphlezeth nuda et aperta forma cultoribus fuerit spectatum. Multo vero a probabilitate longius recedit, quando vir antea laudatus ulterius progreditur, et sub Priapo Noachum humani generis restauratorem latitare contendit, ut Priapus ex eius mente in occidente idem sit, qui Baal Peor in oriente. Desiderantur enim adhuc sufficientes ipsius sententiae probationes.

oo) dans l'Histoire Crit. des Dogm. et des Cult. bon et mauv. Quatr. Part. Chap. II. et III. p. 551. seqq.

§. XX.

Clarissimus Gerardus Ioh. Vossius pp) de Origine *Vossii sus-fragium.* suo Progressu Idololatriae differens, physicam pro more suo explicationem addidit idolo Miphlezeth. Baal Peor et Priapum vnum numen fuisse iudicauit, de quibus sequentia affirmat: „Colligimus, Baal Peor s. Priapum, nihil aliud esse, quam s. naturae, s. coeli, s. solis vim generatricem, coelitus sese diffundentem per vniuersum orbem, maximeque se exerentem, tum in plantis, vnde et in hortis simulacrum Priapi constitui solet, tum in animalibus, etiam hominibus, vnde nupturae ad Mutinum

tinum Titinum deduci solent, vt a numine generationis,
 „ praeside post foedos quosdam ritus, vim et ipsae gene-
 „ randi apiscerentur. Tandem paucis interiectis, eadem-
 „ que inquit sacra putantur, quibus praecerat Maacha etc.

pp) De Theologia Gentili et Physiologia Christiana L. II. C. VII.
 p. 126. seqq.

§. XXI.

Quid au-
 ctiori vi-
 deatur.

Atque si tandem a me expectatur, vt quid videatur,
 profitear, haec, quanquam non tam mea, quam Duumui-
 rorum Doctissimorum, Clerici qq) et Buddei rr) est sen-
 tentia: scilicet Miphlezeth fuit horrendum simulacrum,
 quod omnibus tum cultoribus, tum spectatoribus horro-
 rem velut incuteret, licet, quale fuerit, non satis explo-
 ratum sit; neque enim vna causa potuit esse horroris, quem
 incutiebat. Haec expositio e vocis etymologia pron-
 quod aiunt, alueo fluit, et Rabbinorum suffragio confir-
 matur §. XVI. allegato. Addo tamen, quod, cum pla-
 cuerit sapientiae summi Numinis, olim se suo populo ma-
 nifestare ignea forma, tonitru, fulgure, ss) hoc obtentu-
 rae, vt ipsum timere disceret gens dura, et admonitionum
 lenociniis vix expugnabilis; posteritas iudaica illam ter-
 ribilem Θεοφάνειον figuris quibusdam postea expressisse
 videatur. Nam certum est, tam stupidos non fuisse Iu-
 daeos, vt figuras manu factas existimarent Deos, sed sub
 iis immortalem Deum coluisse. Sub specie itaque ex
 auro conflati vituli honorari Deum voluit gens superstitio-
 sa, ideoque *μαρτυροειδής* et *μαρτυροειδής*, tt) tum in deser-
 to, uu) tum Ierobeamo auctore xx) post regni diuisionem.
 Non adeo pulchrum et suauem fuisse credo vituli seu po-
 tius tauri aspectum, forte etiam fulgurum et fulminum si-
 gna fuerunt addita, vt ipse idoli aspectus horrorem et ti-
 morem inliceret animis idololatararum. Accedit, quod
 Miphlezeth cultoribus praeter id, quod de figura eius mo-
 do dictum fuit, etiam locus, vbi colebatur, metum religio-
 sum incutere poterat. In loco enim, ob arborum densi-
 tatem radios solares excludente, et in ipso meridie obscu-
 rita-

ritatem crepusculo aut ipsi nocti haud multum dissimilem referente, colebatur. Et quicquid de lucis gentilium, ob lucis defectum sacro alicui horrore generando aptis, vulgo traditur, id huc quoque dici posse existimo.

qq) l. ad §. XII. c. rr) l. ad §. VII. c. et T. I. Per II. Sect. I. §. XXXVI. not. 5. ss) sufficit locus Exod. XXIV, 17. tt) quod Pauli est de idolorum artificibus iudicium Rom. I, 21. 22. uu) Exod. XXXII, 33) 1. Reg. XII, 28. seqq.

§. XXII.

Supereft, vt paucissimis locus indicetur, vbi cultum fuit *Locus Maachae idolum*. Est ille lucus ad colenda idola prae caeteris maxime aptus, p. ob amoenitatem arborum, quae hilaris reddit hominum animos, p. ob opacitatem, quae feruorem solis nimium haud admittit, simulque incutit quasi colentium idola mentibus timorem. Dicitur iuxta quosdam in hebraeo אשרה ab אשר incessit, licet enim in lucis huc et illuc incedere, suauitatemque vndiquaque capere; aut si maus cum aliis reflectere ad אשר, quod beatitudinem notat, omnino beatitatem quaesierunt idololatrae in lucis, vtpote sacris et religiosis locis. Et certe non prorsus est improbabile, lucum illum fuisse Maachae proprium ab ipsa excitatum, et tanquam hortum, in quo cum aliis Miphlezeth larem suam coluerit. R. L. Ben Gerson ait: "הנה בנתו עשתה לכבוד ע" hanc structuram fecerat in honorem idoli. Erat ergo lucus iste arte factus, (non natura prognatus) in honorem idoli. Verbum אשרה explicatum dedit antea laudatus Buddeus yy) per Athhoreth, quod olim fuit idolum a Zidoniis cultum, de quo legere est 1. Reg. XI, 33. et alibi passim; retineo autem semel receptam, quod אשרה lucum denotet, significationem. De ל praefixo tamen in לאשרה moneo, illud h. l. commodissime per cum, explicari posse, hoc sensu, quia fecerat Miphlezeth una cum luo, i. e. Miphlezeth et simul lucum, in quo coleretur. zz) Quanquam iis, qui cum B. Luthero de loco, in quo cultum fuerit Maachae ido-

idolum, intelligunt, nulla a nobis lis mouetur. Nam praefixum hanc explicationem ferre, ex Pf. XVI, 10. Hof. VII, 2. et alijs a B. Glassio allatis locis apparet. aaa)

yy) l. ad §. VII. c. zz) conf. Gen. XLVI, 26. et quae Glassius habet Philol. S. L. IV. Tr. I. Obf. VI. p. 678. aaa) ibid. L. IV. Tr. I. p. 676.

*Exciso
idoli.*

§. XXIII.

Factum Afae, cum matrem a regia amouit, et quidem neque ex inuidia, vt Nero, neque ex priuata quadam vindicta, aut alijs quibuscunque causis spurjis, sed propter solam idololatriam in Miphlezeth commissam, factum hoc inquam satis esset in se laudabile, et reliquisset posteris exemplum, per omnem modum imitandum. Sed maiorem sane gloriam sibi promeruit exinde, quod excidit simulacrum, imo et combussit in torrente Kidron. Nihil magnopere est ad haec verba, quod addatur; per se enim satis sunt clara atque perspicua. Deleuit seu excidit idolum, vt neque religionis impiae, neque libidinis nefariae vlla manerent in ciuitate vestigia; combussit illud, ne superstitiosi ac idololatrae frustula vel puluerem eius simulachri diriperent, et apud se conseruata honore pristino colerent. Deleuit etiam, atque excidit, quod mihi maxime probabile videtur, etiam ipsum lucum, vt omnem memoriam impietatis extingueret, et, si quid fidei Doctoribus Iudaeis tribuimus, ne quis ligna luci vsui priuato et domestico adhiberet, quod prohibitum fuisse, illi ex Deut. VII, 25. 26. colligunt. Quanquam luci combusti expressa mentio non fit, neutiquam tamen ideo excluditur, imo potius includitur, quia totum Miphlezeth cum toto eius cultu excisum et combustum esse ait; כרת ארבעת עשר אילנות ואלון עוז ואלון שן ואלון עז ואלון שן ואלון עז ואלון שן autem arboribus et syluis caedendis apprime conuenit et proprie quidem, idolo soli forsitan magis catachrestice. Combussit in torrente, hoc est, ad seu iuxta torrentem Kidron. Hanc interpretationem natura rei poscit; in torrente enim, quis comburatur? in tali imprimis, qui nunquam exsiccat fuit, vt Kidron, semper sordium proluuie

luuie ex vrbe confluentium refertus. Nec repugnat significatio praefixi כ, quae sicut pro circumstantiarum diuersitate varia est et multiplex, ita frequenter etiam requirit, per *כּוּ* *iuxta, secundum, prope* verti, vt Num. XXVIII, 6. vbi mentio fit *כּוּר עֵרְוַה הַעֲשׂוּיָה בְּרַר סִינַי* sacrificii oblati, non in sed ad vel prope montem Sinai. Conf Exod. IV, 27. Num. XXXIII, 32. Deut. I, 6. etc. Quod si malumus, *כּוּר* hoc loco *vallem*, per quam manabat Kidron, ab eo tamen nomen naclam, quam torrentem ipsum denotare, vt Num. XXVI, 19. Deut. XXI, 4. etc. res tanto magis erit perspicua. Quanquam si Rabbinos audimus, non tam locus combustionis, quam tantummodo dispersionis cinerum, in quos Miphlezeth redactus fuit, indicatur. Scilicet, postquam alibi, forte ipso in loco, vbi colebatur idolum, exustum fuerat, cinis in torrentem Kidron coniciebatur. (bbb) Et haec quidem interpretatio stilo sacrarum literarum hebraicarum non est inconueniens, quae frequenter omitunt vocem, e contextu facile supplendam, aut, si mauius, vocabulis vtuntur duplicem significationem in se continentibus. Siquidem ouo ouum non est similius, quam haec duo: Afa combussit idolum Miphlezeth in fluiuum Kidron, i. e. combussit, *illiusque combusti cineres coniecit in fluiuum Kidron*; et illud Ierem. XLI, 7. et occidit illos Ismael in medium putei, i. e. occidit, *occisosque coniecit in puteum.* (ccc) Quid torrens sit, neminem fere fugit; vulgo dicitur esse fluiuis, non viua aqua, sed pluuiis et niuibus montanis collectus, crescens, aestate siccus, hyeme magno impetu fluens. Is, cuius h. l. mentio fit, nomine appellatur Kidron, nunquam tamen siccus, sed sordibus ex vrbe emanantibus semper madens, et est idem ipse, in quem coniectus est Baalis, lucorum, omniumque coeliferibus imaginum factarum puluis, iussu et voluntate Iosiae regis in Israel. (ddd) Est ille torrens, vbi saepius cum discipulis suis conuenit mundi Saluator, imprimis sub ipsi sacrosanctae passionis auspiciis, teste Iohanne; (eee) maximam, totique orbi exitiosam idololatriam, diaboli, mundi

di et peccati cultum, cui totum genus humanum incumbit, expiaturus et destructurus; cuius diuini zeli typum fuisse Iosiam et Afam; si quis statuat, non sane magnopere erret.

bbb) Rabbi L. Ben Gerson ait: הנה שרף ארתה לפי שעד היה אסורה בהנאה ולזה השליך עפרה כנחל קדרון שלא יתנו מנחן i. e. Ecce, combussit illam, (Miphlezetham) quia idolum prohibitum erat, in vsum suum conuertere, (quod fieri potuisset, si quis aurum aut argentum, vnde conflatum erat, in thesauros suos intulisset) propterea proiecit puluerem eius in fluium Kidron, ne quis vsum ex illo caperet. Eadem habet Radaekus: שרף המפלצת והשליך האפר כנחל קדרון כי עד אסורה בהנאה et proiecit puluerem in fluium Kidron, quia interdictum est, ex idolo commodum aliquod capere. Ex quo simul apparet, quae ratio combustionis, ex mente Iudaicorum Doctorum fuerit. De vili ex abhodha Sara non capiendo, et quatenus capiatur aut non capiatur, multa hinc inde disputantur in Talmude, Tr. Abhodha Sara. Caeterum de idolis combustis a Mose, Afa, Iosia, prolixè describitur in Talmude tr. abhodha Sara c. 3. edit. Francof. p. 44. quae, cui volupe est, videat, ob plagularum enim angustiam addere non licuit. ecc) Vid. plura eiusmodi exempla apud hebraisnorum diligentissimum collectorem B. Glasium Philol. S. L. III. Tr. III. can. 2. p. 231. ddd) 2. Reg. XXIII, 4. eee) Iob. XVIII.

§. XXIV.

Summa eorum, quae disputata sunt.

Nihil nunc reliquum est, quam vt, quae haecenus scripsi, in summam redigam, hoc modo: Rex quondam regni Iudae, Abiae filius, Afa, Vir pius et religiosus, Maacham, matrem potius suam, quam auiam, ab Augustae dignitate, regiaque potestate, qua ad idololatriam fuerat abusa, quemadmodum dignum erat ipso, remouit, nullam aliam ob causam, quam quia, etsi non inuenit, continuauit tamen cultum, qui habebatur horrendo idolo, atque inde nomen Miphlezeth nacto, et quidem in luco; idolum ipsum cum luco radicitus extirpauit, igneque deleuit ad torrentem, seu in valle, per quam fluebat iste torrens. Fecit hoc, gloriam Dei promoturus, non aut propriae existimationis augendae studio, aut inuidia in matrem concitatus.

NOBILISSIMO DOCTISSIMOQUE
DISSERTATIONIS
AUCTORI

S. P. D.
PRAESES.

M

agna cum voluptate Tuam,
Iuuenis Ornatissime, de Mac-
cha non amplius Augusta,
meditationem perlegi, nec mi-
nus assiduitate Tua in euo-
uendis Auctoribus, quam iu-
dicandi facultate sum dele-
ctatus. Nihil deprehendebam, quod non aut prorsus ve-
re dictum esse, aut admodum prope ad veritatem, quae
non semper in difficultatibus antiquitate ac monumento-
rum defectu laborantibus ita inueniri potest, quin aliqua
oppositi formido adhaereat, accedere videretur. Hinc
Tuo, istam sub meo qualicumque praesidio defendendi, de-
D 2 fiderio

siderio tanto libentius locum dedi, quo minus, quem feliciter enixus es, ingenii Tui foetum, masculine a Te contra dissentientes defensum iri dubito; imprimis cum, quam strenuam Te mihi, in tuenda prima mea in Malachiam dissertatione, commilitonem praestiteris, satis adhuc recorder. Caeterum, ut omnia, quae in ista Tua lucubratione scripsisti, approbo; ita, quia Tuum laborem interpolare, deque meo aliquid infarcire religioni ducebam, tribus tua pace verbis, quid perlegenti circa §. XVII. visum fuerit, hic addo, nec Tibi nec Lectoribus aliis, ingratum fore sperans. Non placent Tibi, qui Machabae sacra ex priapeia turpitudine illustrent, interpretes; causam interferenti, quia ista opinio vnicum Hieronymum habeat auctorem, nec illo sit antiquior; quem, quicumque de Mutini detestandis mysteriis aliquid ad Tuum locum commententur, auctoritatis praeiudicio decepti sequantur. Ego vero Hieronymum plerosque esse secutos, nolim magnopere negare; primum tamen opinionis auctorem illum esse, quo minus credam, faciunt, quae Raschbius ad locum a Te explicatum, imprimis ad vocem מַפְלֵצָה commemorat: אמרו רבותינו מפליא ליצנותא וכו'. Allegat nempe sententiam Veterum Rabbidorum, de isto idolo; qua formula vulgo utuntur, cum ad auctoritatem Doctorum Talmudicorum prouocant. Ad Talmudem ergo Raschbius lectorem remittit; ubi locum dum investigo, illum P. IV. Nefskin f. de damnis, eiusque Massichta IX. de Abhoda Sara, quam et א"ע i. e. עֲבוֹדַת אֱלֹהִים de cultu idolorum appellant, cap. III. cuius initium est הצלמים כל fol. מר. f. 44. edit. Francos. his conceptum verbis inuenio: מאי מפלצתה אמר רב יהודה דהיא מפליא ליצנותא כדתני רב יוסף כמין זכרות עשתה לה וזדתה נבעלת מִפְלֵצֶתָה i. e. Quid est מִפְלֵצֶתָה Miphlezeth illius? Inquit R. Iebuda, idem esse, ac מַפְלֵיָא ליצנותא mirr-

rificum risum: Hoc explanaturus Commentator addit:

 מבליא ליצנותא פה ליצנות מופלא ובכראשית רבא

 סוף פרשת תולדות יצחק מה את מפליא כי כלומר

 מפליא id est, *to* למה אתה מלעיג עלי וכן פ' בערוך:

 ליצנותא explicandum est, per ליצנות מופלא s. risus ad-

 mirabilis. Siquidem in Bereschith Rabba, sub finem Para-

 scbae Toledoth Iizchak Gen. XXV, 19. seq. ubi interro-

 gatur כי מפליא מה את מפליא haec eius interpretatio adii-

 citur, cur tu me deludis vel irrides? atque ita etiam

 Lexicon Talmudicum, Aruch dictum, vocem istam red-

 dere, Commentator addit. Possent haec commodissimo

 sensu, de contemtu idoli Maachae, ita accipi, ut Iudaei

 ἐτρομαλογῆντες asserere videantur, irrisione et omni contu-

 meliae genere dignum illud fuisse, nec tam ab ipsa Maa-

 cha, quam ab eversore, Asa et aliis piis, ita fuisse ap-

 pellatum; iuxta illud: כל ליצנותא אסורא בר רעא

 omnis irrifio est prohibita, praeter ir-

 risionem idolorum: Sed de risu voluptuoso, et im-

 pudica oblectatione, ex turpissima venere, quam Maa-

 cha ex isto cultu cepit, interpretatur R. Ioseph; cuius

 explicatio in loco supra adducto Talmudico a verbis:

 כרתני רב יוסף legat, harum literarum non ignarus;

 mihi enim verecundiae est, ista eleusinia mysteria latine

 vertendo pandere. Haec ergo Hieronymus procul dubio,

 ex suo Iudaeo, quo literarum hebraicarum magistro ute-

 batur, utpote dudum cognita, hausit, et ad posteros trans-

 misit. Et quid de *ναρκαδύσσει* de speluncis, qua voce ei ó

 istum cultum exponunt, videtur? annon suspicari licet, eos

 de impurissimis sacris cogitasse, quae latebras require-

 rent, et coecam noctem, quaeque sub diuum producere non

 liceret? Graeci autem isti, quicumque fuerunt, Hierony-

 mo certe erant antiquiores. Porro, cum extirpationem

 Miphlezeth cum expurgatione τῶν קדשיהו, quos Ci-

 naedos

naedos aliqui vertunt, turpissimis amoribus dedicatum ho-
 minum genus, tam arcte connectat historiae sacrae condi-
 tor; an magnopere carpendus esset, qui exinde de sacra
 quadam libidinandi licentia, quae isto corruptissimo aeuo,
 tanquam res ad Miphlezethi religionem spectans, obtine-
 bat, suspicaretur? Ut taceam, refutatae a Te sententiae
 Patronis, nondum plane e manibus excussum videri Ho-
 seae locum, c. IX, 10. quo cultus Baaliticus בַּשֵּׁרֵשׁ turpi-
 tudo appellatur; et forte aliquid illis praesidii esset in
 duplici Gideonis nomine, Ierubbaal vulgo, sed et Ierub-
 beschet 2. Sam. XI, 21. dicti; qui Baal, ille Moabiticus
 praecipue, Peor cognominatus, cur etiam Boserh, id est
 impudicitia dicatur, non modo ab hac generali causa
 accersendum esse videri posset, quia idololatrae denique
 pudore suffundantur, sed peculiarem aliquam rationem
 subesse oportere, quis non facile inducatur, ut credat? Ne-
 que est, cur quis sacrorum istorum absurditatem et indigni-
 tatem obiciat, a qua Iudaei, gens sane non adeo vecors et in-
 stipida, sine dubio abhorruerint; quid enim Te quaeeso, tam
 insulsum, tam ineptum est, quod non coecum imitandi stu-
 dium, lubente animo et cum voluptate recipiat foueatque?
 Sed de causa ipsa non disputo, de illius antiquitate saltem
 Te, aliosque lectores, si qui sunt, quos lateat, humanissime
 admonere volui; impraesentiarum autem mitto haec,
 et potius, id quod imprimis meum est, Tibi de sin-
 gulari eruditionis specimine ex animo gratulor, ut-
 que ulterius in sacrarum literarum doctrina, quemad-
 modum adhuc benedicente Deo a Te factum est, in eccle-
 siae spem, in patriae ornamentum, parentumque solatium,
 proficias, ac tandem largam huius Tuae sementis messem
 metas, etiam atque etiam precor. Dabam III. Iduum
 Decembr. c1o lccc XXXIV.

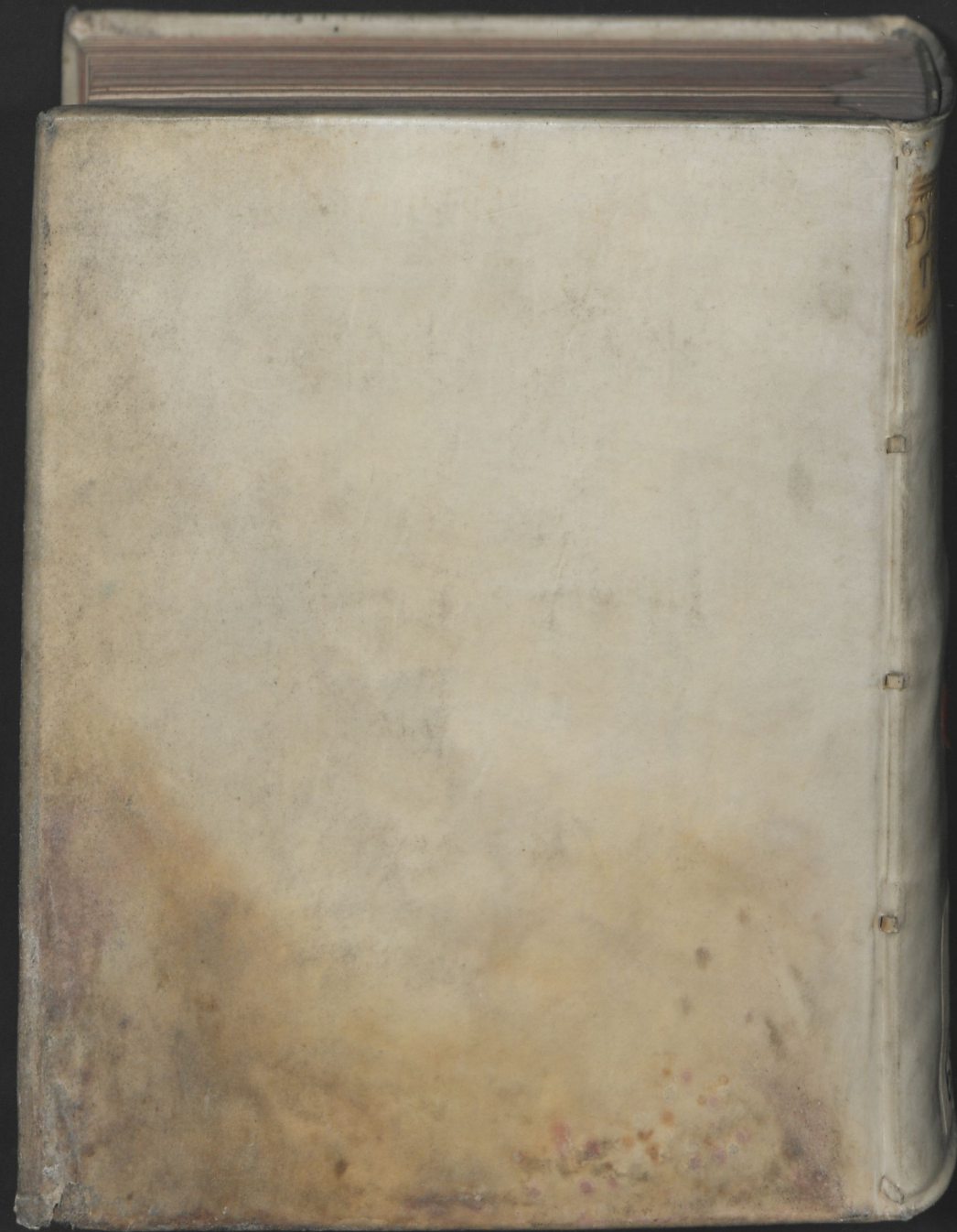
* * *

00 A 6333

EO-3h
Feb. 01

Zha ✓

Me ✓

מזכרה
מוסרה מגבירה

I. E.

MAACHAM

A REGIA REMOTAM,

1. Reg. XV, 13.

PRAESIDE

DN. IOANNE CHRISTIANO
HEBENSTREIT,

S.S. THEOL. DOCT. ET LINGVAE SANCTAE
PROFESSORE PVBL. ORDIN.

PRAECEPTORE SVO OBSERVANDO,

IN

AVDITORIO THEOLOGICO PAVLINO

D. XIV. DECEMBR. MDCCXXXIV.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBICIET

AVCTOR ET RESPONDENS

IOAN. CHRISTIANVS BRVDER

S.S. THEOL. CVLT.

LIPSI AE

LITERIS IO. CHRISTIANI LANGENHEMII.